

אוצר החכמה

נעשה רטוב אחר שהוא מגיע לאויר החדר וחוזר ומרטיב את קערת המאזניים ונמצא דינו כדבר לח. ואעפ"י שהוא רק דבר מועט, אבל על כל פנים יש כאן משום גזל כיון שהוא לח. והסכים אתי גאון אחד שליט"א אם המציאות היא שזה לח, ולכן חייב לקנח המאזניים אחר כל שקילה ושקילה.

כל שקילה, אמנם בצד של אבן המשקולת הלחות עוברת רק על ידי שהחנוני נוגע במשקולת, ובוזה מספיק לקנח פעם אחת בשבוע.

ונראה לי לפי זה שהחיוב לקנח המאזניים אחר כל שקילה ושקילה הוא לא רק בדגים שהוציאו מן המים, אלא גם באוכל קפוא. וטעמי, כי כל דבר קפוא

סימן קיח

אם מותר למשוך קונים

ע"י רישום שמות בחורים חשובים במודעה;

אם מותר להניח כסף בצלחת של צדקה

ע"מ למשוך אנשים לתרום;

גניבת דעת כדי להשפיע על רחוקים שיחזרו בתשובה

לגנוב דעתו של חבריו וכגון שחבירו חושב שהוא פותח החבית במיוחד בשבילו. וע' שם ע"ב שרק אם חבריו גונב דעת עצמו שרי, וכגון שבין כך בעל הבית יצא לרחוב וחבירו חושב שיצא לקראתו, אבל אסור לבעל הבית לעשות שום מעשה לגנוב את דעתו.

ובניד"ד כל כוונת הרושם שמות הוא לגנוב דעת הבריות שיחשבו שבחורים חשובים הזמינו את הספר, ועושים מעשה מפורש שאין להעלות על הדעת משמעות שונה מזו, וזה ממש איסור גניבת דעת. ועוד שיש בזה גם משום דבר שקר כיון שרושמים בשקר את השמות שלהם, ולכן ודאי שאסור לעשות כן.

ענף ב: אם מותר להניח כסף

בצלחת של צדקה

ע"מ למשוך אנשים לתרום -

ויש בני אדם ששמים צלחת להתרמה בפורים, ומכניסים בפנים כסף כדי שבני אדם יחשבו שכבר

שבת תשמ"ג

לכבוד הבחור המופלג משה יהודה ברונר נ"י יושב שבת תחכמוני בישיבת בית מתתיהו ב"ב אחשה"ט, את מכתבך קבלתי לפני זמן רב, אבל מרוב מרדות לא התפניתי רק עכשיו.

ענף א: אם מותר למשוך קונים

ע"י רישום שמות

בענין השאלה שיש נוהגים לתלות מודעה בישיבה ע"מ למכור ספר, וכדי למשוך קונים רושמים שמות של בחורים חשובים לעשות רושם קנו את הספר. ושאלת אם יש בזה משום אונאת דברים.

זה פשוט שלא שייך כאן אונאת דברים, כי ענינו הוא שגורם צער לחבירו וכגון שאומר זכור מעשיך הראשונים כדאיתא במשנה ב"מ פ' הזהב (נח:) אבל כאן אין שום צער לשום אדם.

אמנם מה שיש לדון כאן הוא על פי הגמ' חולין צ"ד א' ושו"ע חו"מ סי' רכ"ח סע' ו'-ח' שאסור

ועושה עצמו כחילוני מתעקש, ובסוף הסמינר משתכנע, וזה גורם לאנשים רבים לחזור בתשובה כי לומדים ממנו ק"ו, שאם הוא העקשן חזר בתשובה, ק"ו שהם צריכים לחזור. ויש לעיין אם מותר לעשות כן משום גניבת דעת, (לא ידוע לי בודאות אם קיים דבר כזה).

החזו"א כתב בחלק אורח חיים (סוסי' ט"ז) שמותר לדבר דברי תורה לפני נשים ששערם מגולה בענין שצריך לקרבם, והטעם הוא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, וא"כ לכאורה גם כאן רשאים לגנוב דעת הבריות משום עת לעשות לה' הפרו תורתך.

אמנם יש לחלק דשאני גניבת דעת דחמירא טובא כיון שהוי רמאות, ובזה לא מצאנו שיש היתר של עת לעשות לה'. אמנם עי' בשע"ת סי' תפ"ב סק"ב בשם אגרת שמואל שמותר היה לבועז לומר לגואל על רות "המואביה" כדי שהוא יזכה במצוה של העמדת שלשלת מלכות בית דוד. ויש לדחות דשאני התם שלא היה שקר ממש, אבל כאן יצטרך לשקר ולבזות דברי תורה. אמנם מאידך מצאנו שמותר להבטיח ממון לחברו כדי שיקיים מצוה ולומר אח"כ משטה הייתי בך, עי' שו"ע חו"מ סי' פ"א סע' א' ברמ"א, וצ"ע. אבל יש כאן נקודה נוספת שנראה לי יותר משכנעת, וזה הענין של חילול ה' שהוא דבר חמור ביותר.

סוף דבר נראה שאסור לשתול אנשים בין הרחוקים לעשות כאילו שחוזרים בתשובה, כיון שיש בזה חשש גניבת דעת, ועוד שיש לחשוש לחלול השם.

ואסיים בברכה מרובה להצלחה ידידו עוז,
ישראל פסח פיינהנדלר

תרמו סכום מכובד. וכן במגבית בפומבי, איש אחד שנקרא "שתול" תורם סכום גדול "כביכול" כדי להשפיע על אחרים שיתרמו. ושאלת אם זה מותר או לא.

איתא בגמ' שכופין על הצדקה (ב"ב ח, ב). והרי כיון שלוקחים מן האנשים ממונם בעל כרחם, ולא מקרי גזל, מוכח שרשאים בכל האמצעים להכריח בני אדם לתת צדקה, ואם כן אכן נכון שמותר לגנוב דעתם כדי שיתרמו צדקה.

אמנם מצאנו לענין גזל עכו"ם שיש מחלוקת (ע' חו"מ סי' שמ"ח ס"ב ברמ"א) אבל לענין גניבת דעת מעכו"ם לכו"ע אסור כדאיתא בגמ' חולין צד א' ושו"ע חו"מ סי' רכ"ח ס"ו. ואם כן מוכח שגניבת דעת חמירא טפי, ואין הוכחה שמותר לגנוב דעתו של אדם כדי שיתן צדקה, אף שרשאי לקחת ממנו בע"כ.

א"א שחושבני שיש חילוק בין צלחת ובין התרמה פומבית. שהרי בצלחת אינו מוכח שהכסף נתרם, שיש לומר שמונח שם בהלואה, או הכינו אותו כעודף, או כסף לשמירה. ולכן כיון שלא מוכח מילתא שיש כאן גניבת דעת, שפיר יש להתיר דדמי למי שגונב דעת עצמו שמבואר בחולין שם דשרי. אבל בהתרמה פומבית, אין לפרש כוונת התורם לשני אופנים, ואם אינו אמיתי אסור משום גניבת דעת. וכן פסק לאיסור בהתרמה פומבית בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' צ"ז על פי המהרש"א סוכה כ"ט ועל שפוסקים ברבים ואינם נותנים ע"ש.

ענף ג: גניבת דעת כדי להשפיע על רחוקים שיחזרו בתשובה

נאמר לי שיש שיטה של קירוב רחוקים בסמינר לחזרה בתשובה, על ידי שמשתילים אדם חרדי.

סימן קיט

אם רשאים להעתיק קסטה או תכנת מחשב;
 אם מותר לקנות קסטה מוקלטת או תכנת מחשב שאינה מקורית;
 אם מותר להעתיק קסטה או תכנת מחשב אם אין כוונתו למכור;
 הקונה ומעתיק לעצמו

כ"ב חשון תשמ"ו

נשאלתי בענין מה שמקליטים שירים או שעורים על קסמות או תכניות במחשב, ויש בני אדם שרוצים להעתיק אותם, אם יש בזה משום גזל. ויתבארו הענינים האלה בארבעה ענפים.

ענף א: אם רשאים להעתיק קסטה או תכנת מחשב

עיקר השאלה בזה היא אם יש ליצרן זכות יוצרים עד כדי שהמעתיק נחשב כגזול. וכבר דברו הפוסקים לענין אדם שהדפיס ספר, אם רשאים אחרים להעתיק הספר ולהדפיסו בלי רשותו.

ובשו"ת ח"ס חת"מ סי' מ"א כתב בענין מה שהיה נהוג אצל הרבנים שנתנו הסכמות לספרים והיו כותבים חרם ששום איש לא ידפיס הספר עד כך וכך שנים. והגאון ר' מרדכי בנעט טען שאין לעשות חרם כזה, והח"ס החזיק במנהג בכל עוז וכתב שהוא כדי שלא יהיו שלוחי מצוה ניזוקין ואי אפשר להדפיס בלי הוצאות הרבה ויבוא מי שיבא אחריו ויפסידנו קרנו ועמלו וכו'. ואם לא נגזור בפני פועלי און לא יקרב עוד איש אל המלאכה, ואם יש מדפיסים אשר לא ישמעו לקול מלחשים נגזור על הקונים. וכתב שם שגם חמיו הגרע"א כעס על האומרים שאין חרם מועיל ע"ש.

אמנם כל זה הוא רק לגבי חרם של רבנים, אבל עדיין לא פשטנו מה הדין, אם רשאי להעתיק כשאר חרם.

ובשו"ת הרי"ף סי' קל"ג, הו"ד בשדה חמד ח"ב עמ' 171, כתב על אחד שגנב ספר פירושין לחבירו ורצה להעתיק אותם, וענה הרי"ף שזה נקרא גונב והוי מצוה הבאה בעבירה, ע"כ. אמנם הביא השד"ח בשם הגאב"ד באחמיט יצ"ו שהקשה מן התוספתא ב"ק פ"ז הל' ג'. שמבואר שאין לבזות מי שגונב דברי תורה ומעתיקן וכמבואר בגר"א שם ובמרדכי סוף פ' המפקיד סי' רצ"ג.

והרמ"א חו"מ סי' רצ"ב סע' כ' כתב וז"ל: והני מילי בעם הארץ אבל ת"ח שאין לו ספר כיוצא בזה מותר לקרות ולהעתיק ממנו כי ודאי אדעתא דהכי הפקידו אצלו ובמקום בטול תורה שאין ספרים נמצאים יכולים ב"ד לכוף לאחד להשאיל ספריו ללמוד מהן ובלבד שישלמו לו מה שיתקלקלו הספרים עכ"ל. וכתב הש"ך שם סוס"ק ל"ה וז"ל: וזה דעת מור"ם שמתחילה כתב שמותר לקרות ממנו כי ודאי אדעתא דהכי הפקידו אצלו כלומר שמטעם זה מותר לקרות ולהעתיק אעפ"י שמקלקלו ואח"כ כתב שיכולים ב"ד לכוף להשאיל ספריו ובכלל זה ג"כ שמותר להעתיק אפילו חבירו מקפיד על ההעתיקה מטעם דלא יבוזו לגנב וכמ"ש העיר שושן וכן נ"ל עיקר ודו"ק עכ"ל. והרי מבואר שגם אם בעל החידושי תורה מקפיד על ההעתיקה, אין איסור לגנוב דברי תורה. ^[אוצר החכמה]

ויש ליישב דמה שנאמר בתוס' וברמ"א וש"ך הוא לענין הזכות ללמוד תורה, כי כל מה שהתחדש לת"ח אחד זכותו של כל אחד ללמוד ולדעת. ועל זה אמרו לא יבוזו לגנב כי יגנוב, כי אין לו רשות לשמור הד"ת